

Høring - forslag til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter

Det vises til høringsbrev av 12.04.16 hvor det bes om høringsinstansenes syn på forslaget til endringer i reglene om barnebidrag. Vi vi i det følgende knytte bemerkninger til de forslagene vi finner relevant for vår virksomhet.

Jussformidlingen stiller seg positive til at departementet ønsker å gjennomgå bidragsordningen for ungdom over 18 år, for å sikre at regelverket virker etter intensjonen og at ordningen ikke gir urimelige utslag for den bidragspliktige forelder. Hovedfokuset med endringene i regelverket er å sikre mer treffsikre bidrag. Dette er særlig på bakgrunn av at barnetrygden foreldrene mottar faller bort når ungdommen fyller 18 år og størrelsen på bidraget øker. Dette kan bidra til en mer anstrengende økonomi for den bidragspliktige. Vi synes det er positivt at departementet samtidig anerkjenner viktigheten av foreldrenes plikt til å forsørge eget barn under skolegang, og foreldrenes ansvar for atplikten overholdes.

Private avtaler

Det fremkommer av høringsnotatet at foreldre som ønsker at det i større grad skal tas hensyn til individuelle forhold, blir henvist til å inngå private avtaler om barnebidraget. Selv om et stort antall inngår slike private avtaler, bemerkes det at ikke alle foreldre har et godt nok samarbeid til å kunne oppnå enighet om barnebidraget. En forelder som opplever at reglene ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til individuelle forhold, vil derfor ikke alltid kunne bøte på dette ved å inngå en privat avtale.

Barnebidrag er i utgangspunktet et privatrettslig anliggende. Dersom foreldrene likevel ikke blir enige, kan de be NAV fastsette barnebidraget. Jussformidlingen opplever imidlertid en rekke saker hvor foreldrene har oppnådd enighet om barnebidraget og inngått avtale, hvor en av foreldrene så tar saken til NAV og ber om offentlig fastsettelse på tross av tidligere oppnådd enighet. Dette kan oppleves som urimelig av både den bidragspliktige og bidragsmottakeren. Det etterlyses derfor en vurdering fra departementet hvor man redegjør for forholdet mellom private avtaler og offentlig fastsatt bidrag.

Bidrag etter fylte 18 år

Etter fylte 18 år er det ungdommen selv som er part i bidragssaken, noe som medfører at den unge selv må lage avtale med den ene eller begge foreldrene. Imidlertid kan det tenkes at en rekke ungdom vil kvie seg for å inngå slike avtaler med foreldrene eller be om offentlig fastsettelse av bidraget grunnet familieforhold.

Jussformidlingen er av den oppfatning at vanskelige familieforhold ofte gjør at ungdommen velger å ikke adressere spørsmålet av frykt for å skape konflikter. Videre mener vi det kan stilles spørsmål om ungdommen forstår betydningen av at de selv er part i saken.

Jussformidlingen bemerker derfor at en rekke bidrag kan falle bort etter fylte 18 år. Som det nevnes i høringsnotatet, har bare ca. 10 % av ungdom over 18 år offentlig fastsatt bidrag. Jussformidlingen bemerker at den lave statistikken kan skyldes at en rekke ungdom ikke er kjent med hva de faktisk har krav på, og derfor ikke alene skyldes at mange oppnår enighet forutenom hjelp fra det offentlige. Vi etterlyser derfor i større grad at høringsnotatet drøfter sistnevnte problemstilling.

Skoleelevens egen inntekt skal gi større betydning for bidragets størrelse

Som et tiltak for å hindre at bidragsplikten får urimelige utfall, har departementet foreslått at ungdommens egen inntekt skal få større betydning for bidragets størrelse. Barnets inntekt utgjør allerede i dag en faktor ved fordelingen av underholdskostnaden mellom foreldrene. Den skisserte løsningen fra departementet innebærer at barnets inntekt får mer direkte betydning ved fastsettelsen.

Departementet begrunner dette med at det ikke er urimelig at ungdom ved fylte 18 år gis et større ansvar for sin egen forsørgelse. Jussformidlingen er enig i at det ikke vil virke urimelig å nedjustere bidraget dersom ungdommen har en relativt høy inntekt samtidig som den bidragspliktige har en vanskelig økonomisk situasjon. Vi er også av den oppfatning at en slik ordning vil oppfattes som mer rettferdig av den bidragspliktige, og at det vil være i tråd med formålet bak dagens ordning. Dersom ungdommen i stor grad forsørger seg selv, vil det i realiteten heller ikke være noe behov for ungdommen å motta barnebidraget.

Vi ser derimot at det å vektlegge inntekten til ungdommen kan medføre at noen oppfatter det som en straff å ha god inntekt ved siden av studiene, dersom bidraget blir redusert. Målet om å stilles likt med ungdom som har foreldre som bor sammen, tilsier at inntektsgrensen ikke kan settes for lavt før dette vil ha betydning for bidraget.

Generelt fradrag på 10 %

Departementet ber om høringsinstansenes syn på hvorvidt det bør innføres et generelt fradrag i alle saker ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år på 10 %. Bakgrunnen for dette er at størrelsen på barnebidraget kan bli høy som følge av opphør av barnetrygden.

Departementet viser til at det ikke er urimelig at ungdom etter 18 år gis et større ansvar for sin egen forsørgelse. Et generelt fradrag vil kompensere for øvrige utgifter foreldre har. Samtidig vises det til at «[e]t pålegg om økt selvforsørgelse før endt skolegang kan for enkelte komme i konflikt med forventningen om at ungdommen skal prioritere utdanning, og det kan gjøre det mer krevende å fullføre videregående utdanning». Jussformidlingen er enig i sistnevnte. Formålet bak barnebidraget er å sikre et forsvarlig underhold. Selv om man har fylt 18 år, vil sjeldent livssituasjonen til barnet forandre seg ettersom man fremdeles vil være under utdanning.

Argumentet om at ungdommen bør gis større ansvar for sin egen forsørgelse etter fylte 18 år, bør ikke tillegges avgjørende vekt da ungdommen befinner seg i en tilsvarende livssituasjon som tidligere.

Lovhjemmel som gir NAV adgang til å innhente informasjon

En forutsetning for bidrag etter 18 år er at ungdommen selv dokumenterer skolegang og årsak til eventuell forsinkelse i studieprogram. NAV har i dag ikke hjemmel til å innhente opplysninger om skolegang fra utdanningsinstitusjonene direkte og må innhente samtykke fra ungdommen på forhånd.

Departementet viser til at en direkte adgang til å henvende seg til utdanningsinstitusjonen vil forenkle saksbehandlingen og bidra til mer effektiv forvaltning. Jussformidlingen ser at saksbehandlingen kan

trekke ut i noen tilfeller der NAV ikke får nødvendig samtykke og at gode grunner derfor taler for å gi NAV en slik hjemmel. Vi har forståelse for at det kan være tungvint for NAV dersom man skal kreve at det innhentes samtykke fra den enkelte hver gang det er behov for å innhente informasjon fra den aktuelle utdanningsinstitusjonen. Likevel savner vi at det redegjøres for hvor lang tid NAV etter dagens ordning bruker på å få innhentet samtykke og i hvor mange tilfeller manglende samtykke utgjør et problem. Selv om vi ser at en slik endring vil effektivisere arbeidet til NAV, mener vi at dette ikke i seg selv bør anses som tilstrekkelig grunnlag for å innføre en slik lovhjemmel. Videre savner vi at departementet i større grad tar stilling til hvordan man kan bøte på manglende samtykke. Vi er av den oppfatning at det i alle tilfeller bør sendes et varsel til vedkommende om at NAV vil innhente slike opplysninger.

I den sammenheng ønsker vi å bemerke at det kan anses som ubehagelig for den enkelte dersom det oppdages at NAV har henvendt seg til utdanningsinstitusjonen uten vedkommendes samtykke og kunnskap.

Utdanningsstøtte og lavere bidrag for bidragspliktige med flere barn

Jussformidlingen er enig med departementet at behovsprøvd grunnstipend ikke bør gis betydning ved fastsettelse av bidrag, verken under eller over 18 år, da dette gis til familier med særlig svak økonomi.

Jussformidlingen er enig departementets løsning når en skal ta hensyn til stordriftsfordelene ved å ha flere barn i samme husstand. Selv om stordriftsfordelene er større ved tre barn enn ved to barn, og fire barn enn ved tre barn, er vi av den oppfatning at situasjonen vil være mer utfordrende økonomisk for aleneforeldre med flere barn.

Utvidet motregningsadgang

Etter gjeldende rett er det adgang til å motregne i fremtidig barnebidrag dersom den bidragspliktige har betalt for mye i barnebidrag som følge av saksbehandlingstid hos NAV. Dette gjelder altså der man har satt frem søknad om endring av et allerede fastsatt bidrag og vedtak blir fattet der barnebidraget blir nedsatt. I mellomtiden har man betalt etter den gamle satsen og man kan derfor kreve motregning.

Blir et barnebidrag satt ned etter klage, eller et tidligere avtalt barnebidrag blir satt ned av NAV etter søknad fra en av partene, er det imidlertid ikke motregningsadgang etter loven. For mye betalt barnebidrag må da gjøres opp direkte mellom partene eller ved hjelp av namsmannen.

Jussformidlingen er enig i at det kan oppleves som urimelig for den bidragspliktige å bli henvist til namsmannen for å inndrive krav i slike tilfeller. Høringsnotatet viser til at det i praksis ofte forekommer at bidrag blir satt ned etter klage eller tidligere avtalt barnebidrag. Hensynet til likebehandling tilsier at man også i disse tilfellene skal kunne inndrive kravet ved motregning.

Vi bemerker at en utvidet motregningsadgang kan medføre vanskeligheter i form at ungdommen må finne seg i å ikke få noe bidrag i fremtiden. Ungdommen må da bære konsekvensene av at det er avtalt eller fastsatt et for høyt barnebidrag i form av at bidraget ikke fordeles jevnt utover perioden man har krav på bidrag. Hvis barnebidraget dermed settes ned som en følge av en klage fra den bidragspliktige, vil det kunne medføre at ungdommen blir stående med et redusert barnebidrag i en viss tid.

Motregningsretten er en enkelt oppgjørsform, men vi mener at det må utformes klare retningslinjer for hvordan NAV skal motregne i fremtidige barnebidrag. Dersom ungdommen plutselig får redusert barnebidraget som en følge av motregningsadgangen, vil det kunne være av stor betydning for den

enkelte. Vi ber om at det tas stilling til om en eventuelt skal ha en øvre grense for hvor mye det skal være adgang til å trekke i barnebidraget per måned når det er grunnlag for å benytte seg av den foreslåtte motregningsadgangen.

Videre spør vi oss om det er hensiktsmessig å skille mellom de tilfellene hvor barnebidraget blir satt ned etter klage og hvor barnebidraget blir satt ned etter tidligere inngått avtale. Ved sistnevnte har den bidragspliktige selv i større grad vært årsak i det fra før av avtalte barnebidraget.

Gebyr i utenlandssaker

Etter gjeldende rett ilegges det ikke gebyr for offentlig fastsettelse av barnebidrag der en av partene bor i utlandet. Bakgrunnen er at ilagt gebyr ikke alltid lar seg innkreve internasjonalt.

Jussformidlingen er enig i at gebyr bør ilegges også i utenlandssaker for å oppnå større likebehandling. Departementet viser til tilfeller der et gebyr vil kunne innkreves selv om en av partene befinner seg i utlandet. Hensynet bak gebyret, å oppfordre foreldre til å inngå private avtaler, gjør seg like gjeldende i disse tilfellene som ved nasjonale saker. Gebyret vil derfor kunne oppfylle sitt formål og tydeliggjøre partenes felles ansvar for å inngå private avtaler.

Unntak fra automatisk justering i utenlandssaker

I høringsnotatet vises det til at det som følge av internasjonale forpliktelser er problematisk at barnebidraget justeres automatisk når barnet går over i ny aldersklasse der en part har flyttet til utlandet. Det vises til at en automatisk justering er et enkeltvedtak og det kreves forhåndsvarsel. Dokumentet forkynnes via sentralmyndigheten for land som har ratifisert Haagkonvensjonen. Dette er en tidkrevende prosess og NAV må i enkelte land betale for å få dokumentene forkynt. Den automatiske justeringen medfører derfor kostnader for NAV i disse tilfellene.

En slik løsning vil kunne oppfattes som uheldig av foreldre som ønsker bidraget automatisk justert. Dette medfører også at de nå aktivt må foreta handlinger for å få bidraget justert og at en rekke bidrag derfor ikke blir justert fordi dette ikke blir søkt om. Imidlertid bøtes dette noe på ved departementets forslag om at man ikke må betale gebyr i slike tilfeller.

Vi gjør oppmerksom på at det kan gå betydelig tid fra barnet når en ny aldersklasse til det settes frem krav om justering av bidrag. Bekymringen er at dette kan medføre at den bidragspliktige opparbeider seg en betydelig bidragsgjeld. Departementet har ikke tatt stilling til sistnevnte.

Maria Kopsova

Saksbehandler

Aleksander Nyheim Jensen

Rettspolitisk leder

Joon-Petter Q. Rudberg

Daglig led